

ΜΕΓΑΛΗ ΤΟΥΜΠΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Μεγάλη Τούμπα βρίσκεται ανατολικά του σημερινού χωριού και ΒΔ του ανακτόρου της Βεργίνας. Η Μεγάλη Τούμπα (Φωτ. 1) έχει το σχήμα κολούρου κώνου με διάμετρο βάσεως 110μ. περίπου. Το επίπεδο της κορυφής σχηματίζει ελλειψοειδή επιφάνεια με διάμετρο Β-Ν 56μ. και Α-Δ 60 μ. Το ύψος της στα βόρεια φθάνει τα 12.50μ., στα νότια είναι μόνο 8.50 μ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Πρώτος ο Leon Heuzey, γάλλος αρχαιολόγος, την εντόπισε και σημείωσε τη θέση της στο τοπογραφικό του σχέδιο στο μνημειώδες έργο *Mission archéologique de Macédoine*, που δημοσίευσε το 1876 μαζί με τον αρχιτέκτονα H. Daumet. Ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα δεν είχε γίνει καμία προσπάθεια για την αρχαιολογική έρευνα του τύμβου, λόγω των τεχνικών δυσκολιών, που είχε η φύση αυτής της ανασκαφής. Ωστόσο δύο τυχαία ευρήματα στα χρόνια του εμφυλίου πολέμου από στρατιώτες, που είχαν στρατοπεδεύσει στην κορυφή της Τούμπας, ήταν ενδεικτικά του πλούτου των ευρημάτων, που έκρυβε ο χώρος αυτός. Αρκετά χρόνια αργότερα, το 1952 ο καθηγητής Μανόλης Ανδρόνικος του ΑΠΘ με πιστώσεις, που έλαβε από την Αρχαιολογική Εταιρεία προχώρησε στην διάνοιξη δοκιμαστικών τομών στην περιοχή της μεγάλης τούμπας, παράλληλα με την ανασκαφή στο νεκροταφείο των τύμβων. Ο Ανδρόνικος διαπίστωσε ότι ο τεράστιος αυτός τύμβος ήταν τεχνητός και πιθανόν κάλυπτε ένα μεγάλο ταφικό οικοδόμημα. Μάλιστα από τις δοκιμαστικές τομές προέκυψαν και τμήματα επιτάφων μνημείων, που προέρχονταν από τα ανώτερα στρώματα της επίχωσης. Η συστηματική ανασκαφή της Μεγάλης Τούμπας ξεκίνησε το 1976 και διήρκεσε έως το 1980 με πιστώσεις του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Με την αφαίρεση των χωμάτων διαπιστώθηκε ότι ο τεράστιος όγκος των χωμάτων, που σχημάτισε τον τύμβο συσσωρεύτηκε για να καλύψει την ομάδα των μνημειακών τάφων που αποκαλύφθηκαν στο ΝΔ τεταρτημόριο της Τούμπας.

Απο το 1981 έως το 1991 οι έρευνες και οι εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης του αρχαιολογικού χώρου της Βεργίνας διενεργούνται υπό την αιγίδα της Αρχαιολογικής Εταιρείας. Μάλιστα αρκετές μονογραφίες που σχετίζονται με τα μνημεία της Μεγάλης Τούμπας εκδόθηκαν στη σειρά Βιβλιοθήκη της Αρχαιολογικής Εταιρείας (BAE).

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ο καθηγητής Μανόλης Ανδρόνικος κατά την διάρκεια των δοκιμαστικών ανασκαφών το 1952 ερεύνησε ένα σημείο, που βρίσκεται λίγα μέτρα ΝΑ του κέντρου, όπου υπήρχε μια κοιλότητα, την οποία αρχικά είχε πρώτος σημειώσει ο Heuzey, χαρακτηρίζοντάς την ως κρατήρα. Ο Heuzey πίστευε ότι προκλήθηκε από την κατάρρευση θόλου πιθανώς τάφου. Έτσι ο Ανδρόνικος άνοιξε μια δοκιμαστική τομή διατάσεων 5.50 X 4.50, όπου βρήκε όστρακα ελληνιστικών χρόνων. Ακολούθως άνοιξε μια νέα τομή στην ΝΔ κλιτύ της τούμπας, πλάτους 4μ. και μήκους 5.50 μ., όπου εντόπισε τοιχάρια, τα οποία χρησίμευαν, όπως υπέθεσε ο ανασκαφέας, για την συγκράτηση των χωμάτων. Μετά από αυτά διεκόπη η ανασκαφική έρευνα καθώς το μόνο συμπέρασμα, που συνήγαγε ήταν ότι η τούμπα δημιουργήθηκε στους ελληνιστικούς χρόνους. Σίγουρα κάλυπτε μακεδονικό τάφο, ο οποίος όμως δεν βρισκόταν στο κέντρο του τύμβου.

Το 1962 και 1963 επιχείρησε μια δεύτερη ανασκαφική απόπειρα. Αυτή τη φορά άνοιξε τάφο μήκους 35 μ. από την ανατολική πλευρά προς το κέντρο σε βάθος 11,50 μ. όπου βρέθηκαν μέσα στα χώματα και στις πέτρες της επίχωσης πεταμένα και σπασμένα κομμάτια απο επιτύμβιες στήλες, άλλα πώρινα και άλλα μαρμάρινα.

Η αρχαιολογική έρευνα ξανάρχισε το 1976 και διήρκησε έως το 1980, όπου αποκαλύφθηκαν οι βασιλικοί τάφοι με τα μοναδικά τους ευρήματα. Το 1976 ήρθαν στο φως πολυάριθμες επιτύμβιες στήλες του 4^{ου} και των αρχών του 3^{ου} αι. π.Χ. Το 1977 αποκαλύφθηκε ο μεγάλος μακεδονικός τάφος που αποδίδεται στον Φίλιππο Β΄. Τον ίδιο χρόνο ήρθε στο φως ένα ακόμη ταφικό μνημείο (κιβωτιόσχημος τάφος), ο λεγόμενος «Τάφος της Περσεφόνης». Το 1978 αποκαλύφθηκε ένας ακόμη μακεδονικός τάφος, ο λεγόμενος «Τάφος του Πρίγκιπα». Το λαμπρό σύνολο των μνημείων της Μεγάλης Τούμπας συμπληρώνουν δύο ακόμη μνημεία, πολύ κατεστραμμένα αλλά πολύ σημαντικά. Δίπλα στον τάφο της Περσεφόνης βρέθηκαν τα θεμέλια του ηρώου, ενός πώρινου υπέργειου οικοδομήματος προς τιμήν του νεκρού του γειτονικού μεγάλου μακεδονικού τάφου, δηλαδή του Φιλίππου. Σε απόσταση λίγων μέτρων απο τα μεγάλα αυτά ταφικά μνημεία στην περιφέρεια της Μεγάλης Τούμπας βρέθηκαν το 1980 τα λείψανα ενός τρίτου μακεδονικού τάφου, ο οποίος είχε υποστεί μεγάλη καταστροφή. Ο τάφος αυτός είναι γνωστός ως τάφος των ελεύθερων κιόνων, ο οποίος χρονολογείται περίπου το 300 π.Χ.

Η ομάδα των τάφων της Μεγάλης Τούμπας αποτελεί όχι μόνο ένα σύνολο σπουδαίων ιστορικών μνημείων, αλλά συγχρόνως ένα θαυμάσιο δείγμα της μεγάλης ζωγραφικής της κλασικής αρχαιότητας.

Τέλος, κατά τις εργασίες διάνοξης των θεμελίων του κτιρίου των στεγάστρων των βασιλικών τάφων αποκαλύφθηκε σειρά τάφων, οι οποίοι συγκεντρώνονταν στα ανατολικά όρια του χώρου που κάλυπτε η Μεγάλη Τούμπα. Οι τάφοι που αποκαλύφθηκαν παρουσιάζουν πλήθος ευρημάτων και χρονολογούνται στον 5ο αι. π.Χ., ύστερο 4ο αι. π.Χ. και 2ο αι. π.Χ. (Φωτ. 2 – 3)

ΣΥΝΟΨΗ

Η Μεγάλη Τούμπα βρίσκεται ανατολικά του σημερινού χωριού και ΒΔ του ανακτόρου της Βεργίνας. Η Μεγάλη Τούμπα έχει το σχήμα κολούρου κώνου με διάμετρο βάσεως 110μ. περίπου. Το επίπεδο της κορυφής σχηματίζει ελλειψοειδή επιφάνεια με διάμετρο Β-Ν 56μ. και Α-Δ 60 μ. Το ύψος της στα βόρεια φθάνει τα 12.50μ., στα νότια είναι μόνο 8.50 μ. Η ομάδα των τάφων της Μεγάλης Τούμπας αποτελεί όχι μόνο ένα σύνολο σπουδαίων ιστορικών μνημείων, αλλά συγχρόνως ένα θαυμάσιο δείγμα της μεγάλης ζωγραφικής της κλασικής αρχαιότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική

Χρ. Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, *Τα επιτάφια μνημεία απο τη Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας*, ΑΠΘ Παράρτημα 50, Θεσσαλονίκη 1984.

Μ. Ανδρόνικος, *Βεργίνα. Οι βασιλικοί τάφοι και οι άλλες αρχαιότητες*, Αθήνα 1988.

Μ. Ανδρόνικος, *ΒΕΡΓΙΝΑ II. Ο «τάφος της Περσεφόνης»*, (ΒΑΕ 138), Αθήνα 1994.

Μ. Andronikos, *VERGINA II. The 'Tomb of Persephone'*, (ΒΑΕ 142) Αθήνα 1994.

Χρ. Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, *ΒΕΡΓΙΝΑ. Ο τάφος του Φιλίππου. Η τοιχογραφία με το κηνόγι*, (ΒΑΕ 231), Αθήνα 2004.

Στ. Δρούγου, *ΒΕΡΓΙΝΑ. Τα πήλινα αγγεία της Μεγάλης Τούμπας*, (ΒΑΕ 237), Αθήνα 2005.

Α. Κοτταρίδη, Το αρχαιολογικό έργο της ΙΖ' ΕΠΚΑ στη Βεργίνα. Το ιστορικό της έκθεσης των θησαυρών των βασιλικών τάφων, *ΑΕΜΘ* 11, 1997, 129 – 137.

Έρευνες Αρχαιολογικής Εταιρείας

Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφική έρευνα εις Βεργίνα Βέροιας, *ΠΑΕ* 1952, 211 – 259.

Μ. Ανδρόνικος – Στ. Δρούγου – Παν. Φάκλαρη – Χρ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλη – Αγγελική Κοτταρίδου, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 146, 1991 (1994), 182 – 192, πίν. 112 – 118.

Έργον 1991, 70.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Φωτ. 1: Η μεγάλη τούμπα ορώμενη εξ ανατολών (*ΠΑΕ* 1952, 212, εικ. 1)

Φωτ. 2: Ανασκαφή ανατολικά των βασιλικών τάφων: Ερυθρόμορφες πελίκες του 4^{ου} αι. π.Χ. (*ΠΑΕ* 1991, πίν. 118α)

Φωτ. 3: Ανασκαφή ανατολικά των βασιλικών τάφων: Αβαφείς χύτρες ελληνιστικών χρόνων. (*ΠΑΕ* 1991, πίν. 118β)

Ευαγγελία Γεωργίου